

7188 Sedrun, ils 14 da december 1996

Iniziants
ProCulturaTujetsch
Berther Bruno
Schmid André
Tarcisi Hendry

Vic Hendry
Norbert Berther
Conrad Berther
Barla Monego
Petra Berther
Hubert Venzin
Vigeli Giusep Berther
Tadeus Giossi
Martin Cavegn

INVITAZIUN

Promoziun e tgira dalla cultura tuatschina - il motiv daco ils iniziants envidan en Vus ad ina sentupada da discussiun davart quei tema. La finamira ei la fundaziun d'ina gruppa che sempatscha pils fatgs culturals en Tujetsch. Aschuntau retscheveis Vus era in sboz, ina skizza, en tgei fuorma ina tala activitad savess sesplegiar.

La sentupada ha liug, **sonda, ils 11 da schaner 1997 allas 09.15 uras** en sala dalla Tgèsa communal a Sedrun.

Cun plascher beneventassen nus Vus tuts quei di tier quella impurtonta activitad culturala en favur da nossas rihezias culturalas en nossa vischnaunca. Gest il temps dad oz pretenda in egl aviert en engaschi sin quei camp, siara quel per part bunamein giu il flad alla cultura ed engreviescha la lavur a quels che promovon e tgiaran tala.

Giavischond a Vus tuts ina emperneivla terminaziun digl onn 1996; pigl onn che stat sin la sava oravontut bia glisch, legria e paschl!

salidel Vus tuts en num dils iniziants

Tarcisi Hendry

Aschunta: Concept: Fundaziun GruppaculturalaTujetsch

FUNDAZIUN GRUPPA DA CULTURA TUJETSCH

En consequenza d'il digren d'interess cultural en nossa vischnaunca han entgins interessents l'idea da fundar ina gruppa da cultura en nossa vischnaunca. Cuortamein lein nus metter avon nossas finamiras d'ina tala gruppa e sespruar da destadar igl interess per fatgs culturals.

I. Cultura

Tgei ei insumma cultura? Forsa gida la deffinizion dil plaid cultura tenor Bertelsmann empau la capientscha:

Kultur; allgemein die Veränderung der Natur durch den Gebrauch von Werkzeugen und, darauf beruhend, die Gesamtheit der Lebensformen einer menschl. Gruppe (Volk, Klasse, Stand). – In der Vorgeschichte werden die einzelnen Perioden der Entwicklung des Menschen nach Material und Form der Werkzeuge als verschiedene Kulturen oder Kulturkreise unterschieden. Mit der Entwicklung der Früh-Kulturen, aus denen die Hoch-Kulturen entstanden, verschiebt sich der Sinn des Kulturbegriffs und dehnt sich auf das Ganze der sozialen Einrichtungen, Gebräuche und Lebensordnungen aus. Dieses ist Gegenstand der Kulturgeschichte.

Cultura sa tut esser ni daventar. En nossa regiuns plaidan ins bia da cultura e lu manegian ins pil pli quei che daventa sil sector dalla musa, cant e musica. Ins plaida denton era dalla historia culturala ed auter aunc. Ei sedi era ch'in pievel senza cultura, segi in pievel moribund. Grecs e Romans han piars lur cultura; ein i a smerscha muort lur deviver nuncultural, ni entras ina cultura perversa! Cultura ei en principi il viver d'in pievel! Ella cultura semuossa la beinstonza spirtala dil pievel.

II. Situaziun actuala

Diversas spartas culturalas en nossa val ein en biala fluriziun e muossan la val dalla fatscha biala. Auters secturs culturals ein vegni negligi e vegnan aunc adina. La cultura da baghegiar anteriura ei svanida per gronda part. Bia ei sin svanir: ils nums locals, faners, baghetgs, tegias ein periclitai, sendas, vias, curtins, uestonzas ed auter bia ei periclitau.

III. Ina gruppa culturala?

Co vesa ei ora en auters loghens cun semegliontas gruppaziuns? Nus havein intervegniu tier quater vischnauncas sursilvanas; aschia tier Trun, Breil, Vella e Sagogn.

Els quater loghens numnai ein quellas gruppas naschidas sin iniziativa privata cun exepziun da Breil. Pil pli ein entgins idealists semess ensemen per activar la cultura, mussar cul det e far attents sin ils scazis culturals. Las gruppas consistan da quater/tschun personas cun in menader, president. Buc' ina gruppa ei ligiada vid in reglament, ni in carnet d'obligaziuns, ed ein independents da gremiums politics. Els astgan denton tuts quintar cul sustegn davart il cuminesser, segi quei cun

- Marcar e nudar baghetgs historicas, crear ina carta cun indicaziuns dil liug e historia. (Carta cultur-historica)
- Far attents las instanzas sin destrucziuns dad edificis historics ed auter.
- Presentaziun da fatgs historics locals ella Tuatschina.
- Cronica dalla val, mintga onn!
- Promover inovaziuns culturalas.
- Rimnar tut quei ch'ei sin svanir.
- En general promover e dar la pusseivladad ad in e scadin da saver sesviluppar sils differents camps culturalas.
- Sensibilisar il pievel per la caussa culturala.
- Biblioteca e post da documentaziun!

Quei ein entgins patratgs ch'ei vegni spontan. Ei secapescha da sesez che buca tut sa vegnir mes en rocla a cuort temps. Denton havein nus l'idea da menar atras onn per onn entginas occurrenzas ed adina puspei metter peisa sin fatgs specials che pretendan d'agir urgentamein.

V. Agid davart la vischnaunca

Sco suramenziunau vulein nus luvrar fetg independent. Denton essan nus visai vi sin igl agid dalla vischnaunca en fuorma morala e finanziaria. Tier il sustegn finanziel dat ei differentas pusseivladads. Per denton era cheu simplificar la caussa, fuss ina contribuziun annuala il pli cunvegnent. La gruppa da cultura havess l'obligaziun da dar giu quen inaga ad onn al gerau competent per mauns dalla suprastanza communal. Per dar ina entschatta a nossa idea vesessan nus ina contribuziun annuala ella summa da **frs. 5'000.--**. En cass ch'il diever da tal susteniment fuss buca avon maun, stuess la gruppa pagar anavos la differenza alla vischnaunca.

Vinavon eis ei fetg impurtont da saver far diever da differentas localitads da vischnaunca. Era cheu stuess quei succeder senza stuer indemnisar persuerter.

En cass da pli gronds projects stuessan nus percuorar la via ordinaria cun suttametter alla vischnaunca in clar concept da realisaziun e finanziaziun.

Communablamein lein nus sespruar da megliurar la situaziun actuala. Ordavon lessan nus engraziar grondamein per il sustegn e la capientscha per nos fatgs.

Iniziants:
Bruno Berther, Tarcisi Hendry ed
André Schmid

PROTOCOL nr. 1/11.01.97
dalla seduta dalla cumissiun preparatorica
ProCultura Tujetsch

Datum/uras: sonda, ils 11 da schaner 1997, 09.15 - 11.45 uras

Liug: Tgèsa communal Tujetsch, Sedrun

Presents: Tarcisi Hendry, iniziant
Bruno Berther, iniziant
André Schmid, iniziant
Vic Hendry, envidau
Norbert Berther, envidau
Conrad Berther, envidau
Barla Monego-Venzin, envidada
Petra Berther, envidada
Hubert Venzin, envidau
Vigeli Giusep Berther, representant vischnaunca
Tadeus Giossi, representant vischnaunca

Absents: Martin Cavegn, representant uniun da cura

Protocol: André Schmid

1. Introducziun

Cun ils 14 da december 1996 ha Tarcisi Hendry envidau entgins interessents per orientar e discussiunar sur d'ina eventuala fundaziun d'ina organisaziun per la promoziun e la tgira dalla cultura tuatschina. La gronda presenza ha era documentau igl interess davart ils envidai.

Ordavon orientescha Tarcisi Hendry sur dalla lavur tochen oz. En consequenza d'il digren d'interess cultural en nossa vischnaunca han entgins interessents giu l'idea da fundar ina grupp da cultura en vischnaunca. En in cuort rapport a scret ha la grupp emprau da delucidar la situaziun actuala, las pusseivladads e las finamiras d'ina grupp culturala. Che las pusseivladads da vegnir activs en caussa ein zun variontas, sedat ord il grond spazi ch'il plaid cultura cuviera giu.

2. Discussiun generala

La viva discussiun dat perdetga dil grond interess per ils fatgs culturals e la necessitad da fundar ina organisaziun per la promoziun dalla cultura en vischnaunca. Ina sauna cultura stuessi viver. L'organisaziun stuessi esser sempl, senza grond squetsch per ils incaricai, denton ch'ei drova in'organisaziun en fuorma d'ina uniun, ein ins per gronda part pertscharts.

Ils davos onns han ins era negligiu d'haver in egl aviart per la decadenza da singuls objects ni usits culturals. Tonaton possedia nossa vischnaunca aunc adina in grond scazi cultural. Tier mintga sparta dat ei persunas che han ina pli gronda investa ed interess, seigia quei ord motivs

da mistretg, motivs persunals ni era sco hobby. Quels scazis zuppai da sevida ed interess ston vegnir tratgs a nez tier differents projects.

3. Conclusiun

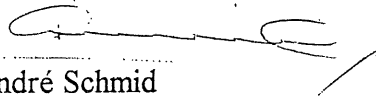
Alla fin dalla discussiun prendan ils presents la suandonta conclusiun:

Conclus: Ina grupp preparatorica (Tarcisi Hendry, Bruno Berther, Barla Monego, Tadeus Giossi ed André Schmid) dueien preparar in sboz statutas per la fundaziun d'ina uniun. La radunonza da fundaziun duei succeder eifer dil meins d'avrel 1997.

Tuts ils presents ein satisfatgs dalla viva discussiun e dil contonschiu.

Sedrun, ils 10 da fevrer 1997

Per il protocol:

André Schmid

PROTOCOL nr. 2/14.02.97
dalla seduta dalla cumissiun preparatorica
ProCultura Tujetsch

Datum/uras: venderdis, ils 14 da fevrer 1997, 15.00 - 16.15 uras

Liug: Casa da scola, Sedrun

Presents: Tarcisi Hendry, Sedrun
Bruno Berther, Rueras
Barla Monego-Venzin, Rueras
Tadeus Giossi, Rueras
André Schmid, Sedrun
Tadeus Giossi, representant vischnaunca

Protocol: André Schmid

1. Introducziun

Tier l'emprema seduta per las preparativas d'ina organisaziun culturala ein ils suranumni vegni incaricai da preparar in sboz statutas per in'unium culturala. Tarcisi Hendry ha sin fundament d'entgins exempels tschentau ensemen in sboz.

2. Statutas

La cumissiun preparatorica repassa punct per punct il sboz. Ins sesprova da tener il cuntegn aschi sempel sco pusseivel. Pli gronda discussiun dat il num dalla unium. Differentas propostas vegnan discussiunadas. Il num cultura ed il num da nossa vischnaunca dueien senz'auter vegni pri si el num dall'unium. Per exempel: Unium culturala Tujetsch, ProCultura Tujetsch.

Tier ils commembers secunvegnan ins sin duas gruppas, numnadamein commembers activs e fautors dalla unium. Vinavon vegnan differents artechels amplificai ni scursani. Tarcisi Hendry vegn a curreger il sboz per mauns d'ina ulteriura seduta.

3. Conclusiun

Ils 14 da mars 1996 allas 15.00 uras vegn fixau in ulteriur termin per definitivamein preparar las statutas e suttametter talas all'entira gruppa d'interessents per ina fundaziun.

Sedrun, ils 23 da fevrer 1997

Per il protocol:

André Schmid

7188 Sedrun, ils 3 da mars 1997

Cumissiun ProCulturaTujetsch

Tarcisi Hendry
7188 Sedrun

Alla commembra e tuts commembers
dalla cumissiun
ProCulturaTujetsch

Preziai tuts,

L'emprema lecziun dallas statutas dils 14 da fevrer 1997 ei stada ordvart positiva ed jeu engraziel per Vies engaschi. El niev sboz aschuntau haiel risguardau las midadas, amplificaziuns e giavischs.

Ils 14 da mars allas 15.00 uras en casa da scola a Sedrun ha liug la secunda lecziun dallas stautas. Il resultat da quella duei esser il sboz per presentar al gremium pli grond.

Ponderei e studegei il niev sboz e nudei Vos giavischs e Vossas amplificaziuns!

Impurtont:

Num dalla uniun

Las suandontas propostas ein curdadas:

Forum Tujetschin

Forum Cultural Tujetsch

Forum Tujetsch

Pro Cultura Tujetsch

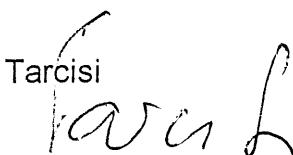
Cerchel Cultural Tujetsch

Tgi proponer en suprastanza dalla nova uniun? Nus stuein far nossa preparativas.

Fixar dus terminis: Sentupada cul gremium dils 11-1-1997
Di dalla fundaziun!

Jeu engraziel per Vies engaschi e salidel

Tarcisi

PROTOCOL nr. 3/14.03.97
dalla seduta dalla cumissiun preparatorica
ProCultura Tujetsch

Datum/uras: venderdis, ils 14 da mars 1997, 15.00 - 16.00 uras

Liug: Casa da scola, Sedrun

Presents: Tarcisi Hendry, Sedrun
Barla Monego-Venzin, Rueras
Tadeus Giossi, Rueras
André Schmid, Sedrun

Perstgisau: Bruno Berther

Protocol: André Schmid

1. Protocols

Ils protocols nr. 1 dils 11.01.97 e nr. 2 dils 14.02.97 vegnan approvai.

2. Statutas

En ina secunda lectura vegnan las statutas repassai detagliadamein. Tier il num dalla uniun fa la cumissiun ina concreta proposta, numadamein „Forum cultural Tujetsch“. Sch'ins giavischa aunc ulteriurs nums per elecziun, stattan aunc ils nums „Cerchel cultural Tujetsch“ ni „Pro cultura Tujetsch“ a disposiziun.

Vinavon fa la cumissiun tscheu e leu pintgas midadas vid il sboz preparau. Ins ei pertscharts ch'il sboz curregiu adempleschi en ina semplia moda e maniera siu pensum.

3. Termins

La seduta cun l'entira interessenza per ina fundaziun ha liug venderdis, ils 4 d'avrel 1997. La radunonza da fundaziun ha liug venderdis, ils 25 d'avrel 1997. Tier la radunonza da fundaziun han ins l'idea d'organisar ina producziun en fuorma d'in film ni era ina presentaziun da dias.

4. Propostas per la suprastonza

Las statutas preparadas prevedan treis persunas ella suprastonza. Tarcisi Hendry statt a disposiziun, giavischa denton da buca stuer far president. Medemamein han Bruno Berther ed André Schmid sincerau da star a disposiziun.

Sedrun, ils 15 da mars 1997

Per il protocol:
André Schmid

7188 Sedrun, ils 24 da mars 1997

Forum cultural Tujetsch

Cumissium

7188 **SEDRUN**

Vic Hendry, Schaffusa
Norbert Berther, Camischolas/Cuera
Conrad Berther, Rueras
Petra Berther, Camischolas
Hubert Venzin, Rueras
Vigeli Giusep Berther, Rueras
Martin Cavegn, Camischolas

INVITAZIUN

La sentupada all'entschatta digl onn 1997 ha mussau. Il giavisch da fundar ina uniun che sempatscha pils fatgs culturals en nossa val ei avon maun; la necessitad denton era. Quei ei senza dubi stau il resultat dalla sentupada.

La cumissium elegida quei di en las suandontas persunas, Bruno Berther, Petra Berther, Tarcisi Hendry, Tadeus Giossi ed André Schmid, ha en duas sedutas elavurau e preparau las statutas. Il motto ei segir staus quel: cuort e sempel sco mo pusseivel. Il pli bia da patertgar ha bunamein il num dau. Nossa proposta ei: **FORUM CULTURAL TUJETSCH**. En discussiun ein aunc stai: Cerchel cultural Tujetsch e Pro Cultura Tujetsch.

Sco exprimiu envidein nus Vus tuts tier ina seduta da preparaziun per la fundaziun dil forum. Quella ha liug:

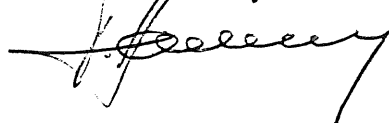
Sonda, ils 5 d'avrel allas 09.00 uras en Tgèsa communal a Sedrun

Aschuntau retscheveis Vus il sboz dallas statutas cun la supplica da studegiar e portar Vos meinis e dubis, Vossas eventualas amplificaziuns e midadas!

Culs pli cordials salids e sinseveser

Ennum dalla cumissium

Tarcisi Hendry

Aschunta: Statutas „Forum cultural Tujetsch“

PROTOCOL nr. 4/5.04.97
dalla seduta dalla cumissiun preparatorica
ProCultura Tujetsch

Datum/uras: sonda, ils 5 d'avrel 1997, 09.00 – 11.00 uras

Liug: Tgèsa communal, Sedrun

Presents: Tarcisi Hendry, Sedrun
Barla Monego-Venzin, Rueras
Conrad Berther, Rueras
Martin Cavegn, Camischolas
Bruno Berther, Rueras
Petra Berther, Camischolas
Tadeus Giossi, Rueras
André Schmid, Sedrun

Perstgisas: Vic Hendry
Hubert Venzin
Norbert Berther

Protocol: André Schmid

1. Protocol

Il protocol nr. 3 dils 14.03.97 vegn prius per enconuschientscha.

2. Statutas

Tarcisi Hendry ha retschert entginas propostas da Norbert Berther. Las statutas vegnas repassadas detagliadamein. Las propostas a scret vegnan mintgamai presentadas. Tscheu e leu vegn fatg entginas pintgas midadas vid il sboz.

3. Suprastonza

Sin la radunonza da fundaziun vulan ins presentar ina proposta concreta da treis dels. Il mument stattan Tarcisi Hendry, Barla Monego-Venzin ed André Schmid a disposiziun. Tonaton dueien ils iniziants aunc far entginas retschercas, schebein ulteriuras personas giavischan da far part dalla suprastonza.

4. Termin radunonza da fundaziun

Venderdis, ils 16 da matg 1997. L'invitaziun duei succeder sur la Tuatschina.

Sedrun, ils 17 d'avrel 1997

Per il protocol:
André Schmid